

פרשת נשא- הגיגים, ד"ר חזות גבריאל
ר' עקיבא & בן גוריון

זאת תורת הנזיר ביום מלאת מי נזרו יביא אתו אל פתח אהל מועד:

יביא אותו, וכי אחרים מביאים אותו והלא הוא מביא את עצמו זו אחת משלש אתים שהיה ר' ישמעאל דורש בתורה, (ספרי, במדבר פסקה לב, ורש"י על אתר).

לפנינו אחד משלשה מקרים בלבד בהם רבי ישמעאל דורש את המילה את. ברם, הדורש הגדול של ה'אתי' בתורה הוא דווקא רבי עקיבא. דרשת ה'אתי' המפורסמת ביותר שלו:

... נחמיה העמסוני היה דורש כל 'אתי'ן שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלהיך תירא' פירש; אמרו לו תלמידיו: רבי, כל 'אתי'ן שדרשת מה תהא עליה? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי שכר על הפרישה; עד שבא ר' עקיבא ולימד, את ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים, (בכורות ו ע"ב).

בנגוד לרושם המתקבל מקריאה ראשונה גם רבי עקיבא אינו דורש 'אתי'ן סתם כך. נראה שיש לו רמז מקראי בפסוקים המכילים את המילה 'את'. זה אינו הליך פורמלי גרידא. לדוגמה, גם בפסוק "את ה' א-להיך תירא" קיים רמז. היה על התורה לכתוב "ירא את ה' א-להיך", ואז באמת ר"ע אולי לא היה דורש זאת. החלפת המיקום של המילה 'אתי' מרמזת לר"ע כי יש כאן מקור לדרשה. דוגמא נוספת היא: "כבד את אביך ואת אימך", שנדרש לרבות בעל אמך ואשת אביך (החורגים), ולרבות אחיך הבכור (כתובות קג ע"א).

דרשותיו של רבי עקיבא מבוססות על כך שהוא מבין את המילה 'את' עצמה באופן שונה. הוא כלל לא דורש ייתור כלשהו, אלא קורא את המקרא עצמו במשמעות שונה. המילה 'את' מובנת אצלו כ'עם'. מצאנו אכן במקרא כמה פעמים כי משמעות המילה 'את' הוא 'עם'. כמו, "את יעקב איש וביתו באו". הוא מבין את המילה 'את' בכל מקום כמשהו שמתווסף על המילה המצטרפת אליה. לדוגמה, "את ה' א-להיך תירא" - עלינו לירוא מפני מי שנספח אל ה' (מי שמצוי עם ה', או 'את ה''), כלומר מתלמידי החכמים. "כבד את אביך ואת אימך", פירושו, לכבד את מי שנספח לאביו ואמו (כלומר החורגים). לפי הצעה זו אין כאן עיסוק בשאלה של ריבויים, אלא בשאלת משמעות המילה 'את'.

אי אפשר לדבר על אֵת בלי להזכיר את דוד בן גוריון שנהג להשמיטה בדיבורו. במכתב מ-1967 כתב:

" 'את' היא לפעמים הכרחית, לרוב מיותרת, אבל רשות ולא חובה. אם תאמר 'ראובן הכה שמעון' לא ברור מי הכה את מי. אם ראובן את שמעון, או שמעון את ראובן, ולכן דרושה המילה 'את'. אבל לא תמיד".

על אף הצדקותיו המלומדות נראה כי ראש ממשלתנו הראשון הושפע מאוד מן השפות האירופיות ומורגש כי העברית אינה שפת האם שלו, (בגרמנית ורוסית יש לשמות העצם סימן דקדוקי הנקרא יְחָסָה, מה שלא קיים בשפה העברית, ולדברי בלשנים היו גם לנו בעבר הרחוק יחסות). המילה את אינה מיותרת בתורה חלילה.

יותר מכך, גם צורת הביטוי 'הקלוקלת' הרואה את המילה את כתחילית חבורה למילה שאחריה כמו לדוגמה 'תן לי ת'ילד' אינה צורת ביטוי מודרנית המבטאת עצלות של צברינו המקסימים. זו גם אינה התפתחות של הלשון אלא חזרה אל לשוננו העתיקה, שהרי ממש טרם איבדנו את עצמאותנו האחרונה בתקופת רבי עקיבא ובר כוכבא אנו מוצאים בקבוצה של מכתבים שנמצאו במערה במדבר יהודה, מכתבים הכתובים על ידי בר כוכבא עצמו, לדוגמה: "משמעון בן כוסבה ליהושע בן גלגולה שלום. מעיד אני עלי תשמים... שאני נותן תכבלים ברגליכם כמו שעסיתי לבן עפול".

גם השימוש במשמעות של עם (with, &, בהשפעת et מן השפות הלטיניות), כמו: 'כהן את כהן', אינו חדש והוא למעשה תורף דבריו של רבי עקיבא. בן גוריון מי יגלה עפר מעיניך!

להערות: hazutg@gmail.com